

Prantner Ivett Rita

„A Fecskefészek”

(Babits Mihály és Esztergom – „hol megállhat a láb nyugodtan és bölcsen, s kinyúlhat égis a lélek”)

A szekszárdi születésű, nagypolgári neveltetésű Babits Mihály már gyerekként ráérezett a versírás örömeire, és szerencséjére szülei, később tanárai is támogatták ebben. Saját bevallása szerint, már 5 éves kora óta írói pályáról álmodott és érezte magában a bimbózó tehetséget. Fiatalként családi vacsorákon, szülei zenés estjein, két zeneszám között szavalataival szórakoztatta a közönséget. A vendégek persze rögtön találgatták, hogy ez az éles eszű gyermek vajon szintén bírós lesz e, mint az édesapja? De az ifjú Babits Mihály már ekkor öntudatosan azt válaszolta, hogy ő bizony költő lesz!

...és így is lett. A Nyugat első nemzedékének nagy alakja, a XX. század magyar irodalmának költőfejedelem és saját művein túl, a kor kultúrájának kiemelkedő alakja válik belőle.

Az írói, munkás élete Budapesthez köti, de midig szívesen gondolt a gyermekkori, vidéki, gondtalan életre, a szekszárdi dombok és szőlőlugasok kusza soraira. Ezért Babits Mihály és felesége, Tanner Ilona a vidéki létet választják feltöltődés gyanánt és a kikapcsolódás örömeire, és a Budapesthez közeli, Duna menti kisvárosokban töltik a nyári hónapokat. Így jutottak el először 1923. augusztus 15-én egy hajóút alkalmával Esztergomba.

Az első esztergomi út meghatározó volt a Költő házaspár számára.

„A valóságos, eleven Esztergomot hajóról pillantottam meg először, a Dunán: s ez csakugyan olyan volt, mintha valami fenséges és szent királyi székhelyre vonulnék be. A bazilika magasból nyújtotta elibém keresztjét; az alkony arany szőnyeget terített a hullámokon át a palotáig; fölötte széles ünnepi karzatot mímelt a várhegy fennsíkjá, ahol nagypénzű s szenvedélyesen tervezgető primások egykor a Magyar Siont ábrázolták ki.”

Az esztergomi girbegurba utcák Itáliára emlékeztették, a dombok szőlőlugasai pedig régi emlékeket idézték fel benne: Szekszárd városát. Ekkor határozták el magukat, hogy ha lehetőségük nyílik, itt vásárolnak majd egy kis nyaralót.

Szerencsés egybeesés, hogy Babits Mihályt felkérték Dante *Paradicsom*ának lefordítására, amiért nagyobb összegű honoráriumot kapott inflációs koronában. Hogy a pénz értékét megőrizze, egyik barátját, Dr. Nagy Zoltán ügyvédet, a Nyugat egyik költőjét bízta meg, hogy az összeget a bankban értékpapírba helyezze, amiben nem romlik tovább a megszerzett fizetség. Emellett az volt Babits Mihály terve, hogy a meglévő pénzét további fordítások árával gyarapítja majd, és az így megszerzett kis vagyomból egy nyaralót vesznek valahol.

Nagy Zoltán, megfogadva Mikes Lajos tőzsdei tippjeit, szerencsésen alakította az ügyletet: a költő számára gondosan kiválasztott és megvásárolt értékpapír „hirtelen kiugrott” és akkora hosszt produkált, mint még soha előtte! „Két hét múlva a vételár dupláját érte!” Babits Mihály nagyon aggódott a tőzsdei fordulat miatt, hogy a könnyen jött pénz könnyen is megy, ezért arra kérte ügyvéd barátját, keressen neki egy stabilabb, erős pénznemet, amibe áttehetik az eddig megszerzett tőkét. Ekkor Nagy Zoltán dollárt vásárolt Babits Mihály pénzén. De ahogy átkerült Babits pénze dollárba, a dollár megbolondult és „két héten belül már olyan összeget ért”, hogy komolyan „lehetett gondolni a házvételre”.

Így a csodával határos, áldásos pénzszaporítás megsegítette őket abban, hogy hamarabb meglett az összeg, aminek köszönhetően 1924-ben egy kis „Fecskefészeket” tudtak venni az esztergomi Előhegyen.

Innentől válik Esztergom a költő életének fontos színterévé.

A Babits ház az esztergomi Előhegyen

„Ez a város volt, mely munkámnak otthont és pihenőt adott, ösztönző otthont és nyájas pihenőt”

„Nem is úgy épült, hogy századokig álljon, csak rövid tanyául, mint a fecskéfészek”

A budapesti belváros hangulatos palotái között, a Reviczky utcai sötét, háromszobás kis lakásában élt Babits Mihály feleségével és a cseléddel, a harmadik emeleten. Szűken, élénk látogatóforgalommal, felülről szemlélve a város ritmusát.

Így nagy öröm volt, hogy lett egy hely, egy tágas kert házzal a számukra Esztergomban, ami teljesen az övék: 1924. március 27-én vásárolták meg a 227 négyszögöl nagyságú telket, szoba-konyhás parasztházzal, Toldezsán Istvánnétől 35 millió inflációs koronáért.

Jóleső érzéssel utaztak Esztergomba és vették birtokba a telket, Kárpáti Aurél és Tirpay Dezső segítségével, s hamarosan a gondos kezek otthont varázsoltak a kezdeti tanyából. A kedvelt Horatius idézet, a *Szatírák* második darabja is pont úgy kezdődik, ahogy Babits legbelső vágya szól:

„Hoc erat in votis: modus agri non ita magnus, hortus ubi et tecto vicinus iugis aquæ fons et paulum silvæ super his foret Auctius atque di melius fecere. Bene est. ...”

„Erről álmodtam mindig: kicsi, egyszerű birtok, hol házam mellett kert s csörgedező patakocska s mindezeken kívül kicsi erdő volna. Nagyobbat, szebbet kaptam az égtől. Jó így.”

És valóban jó volt.

A hangulatos, első királyi székhelyen töltött idő, az Előhegy oldalában álló kicsi ház adta panoráma, az átellenben magasodó Bazilikával, a város partjait mosó, méltóságteljesen folyó Duna, a költő személyesebb hangvételű, líraibb oldalát hívta elő.

Itt megtalált mindent, amire szüksége lehetett. Ha el akart szakadni a felbolyult világtól, ha újra fel akarta idézni ifjúkora szép és otthonos emlékeit és egy hasonló tájban megtalálni azt, ennek a lehetőségét megadta a Duna-parti kisváros, amit rögtön megszeretett: Esztergom.

A második alkalommal, jól felpakolva, vonattal érkeztek meg a városba és kényelmesen berendezkedtek, majd hamarosan megszülettek az első barátokat invitáló, élménybeszámoló levelek is: *„Kedves Vilim! (Szilasy Vilmosnak 1924. VI. 16.)*

Most egy kis kulipintyót vettem egy könyvem árán, amiből Ilonka Lili példáján lelkesülve kertgazdaságot akar csinálni, s ezzel könnyíteni legalább nyári megélhetésünkön. Az első héten kidül egy fal, képzelheted milyen izgalom. Pénzhajsza, építtetés. ...”

Tanner Ilona – írói álnevén Török Sophie – naptárai szerint, a vásárlás után hamar birtokba vették a kertet és a házat: már az év elején, április 11-én elutaztak Esztergomba, ami után, kisebb megszakításokkal, egészen október 8-áig az előhegyi nyaralóban tartózkodtak. Időközben a ház egyik fala egy nyári esőzés következtében bedőlt. Az építési munkálatokhoz kölcsönt akartak igénybe venni. Kárpáti Aurél siet segítségükre és az ő közvetítésével ismerik meg Einczinger Ferencet, az esztergomi festőművészt, aki a helyi takarékpénztár tisztviselője volt. Ő segített nekik, aki műértő ember lévén később a költő barátjává, valamint Babits Mihály esztergomi dolgainak ügyes intézőjévé is válik.

„Az elkövetkezendő években Einczinger Ferenc Babits egyik pénzügyi tanácsadója volt: adóügyeit intézte, hitelt szerzett, a lejáró váltókat kifizette, a takarékpénztárban elhelyezett csekély pénzt kezelte. Távollétükben gondoztatta a kertet, súlyos betegsége idején pedig helyi kezelőorvost is keresett a költőnek. 1928-ban az ő kezdeményezésére választotta Babitsot tiszteletbeli tagjává az esztergomi irodalmi társaság, melynek

ünnepi ülésén a költő Balassáról tartott székfoglaló előadást. *Einczingerék néha még szállást is adtak Babitséknek.*”

17 éven keresztül folyamatosan bővült és csinosodott az előhegyi ház.

Ahogy a fecske is sárcomóról sárcomóra gyúrja össze a fészket, Babits Mihály és felesége is évről évre mindig egy újabb helyiséget tapasztottak a meglévő épülethez és lett olyan hosszú maga az épület, ahogyan a mai napig is látható. További fordítások árából vásárolt földdarabokkal bővítették a kis villát körbeölelő telket is, hogy a költő házaspár és vendégei számára kényelmes, tágas otthon legyen.

*„Léckatonáim sorban állnak már, pici
földem a földből kikerítve, könnyű szál
dzsidások módján állnak őrt, hatalmasan
igazságukban; ők a törvény, ők a jog,
erőm, munkám, nyugalmam és jutalmam ők,
s jel hogy vagyok”*

A Nyugat költői és írói közül majd mindenki hosszabb-rövidebb időt vendégeskedett Esztergomban.

A vendégségbe érkezőket leggyakrabban Babits és felesége levélben invitálta, de az is előfordult, hogy valamelyik jó barátjuk ajánlkozott hasonló módon látogatásra. Lassan rendszeres rítusa alakult ki a vendégjárásnak: a reggeli vonattal érkeztek a meghívottak és az esti hajóval tértek vissza Budapestre.

Bajor Ágost
színezett tollrajza a
Babits házról

A teljesség nélkül, olyan nagy emberek fordultak meg a költő házaspárnál, mint: „*Rédey Tivadar, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtár-igazgatója; dr. Hoffman Edit, a Szépművészeti Múzeum Grafikai osztályának igazgatója, az Országos Képzőművészeti Tanács tagja. Gellért Oszkár, a bölcs mérsékletű szerkesztőtárs; Schöpflin Aladár, az éles szemű kritikus, sokoldalú kitűnő író. Szabó Lőrinc, a jellegzetes, nagy, feketekeretes pápaszemével, és Sárközi György, a gyengéd hangú lírikus író. Hegedűs Lóránt nyugdíjazott pénzügyminiszter, a Tébe elnöke, polihisztor, író. Karinthy Frigyes, a kivételes tehetségű író, akit minden forrón izgatott s a nevetni való világot oly érdekesnek látta. Kosztolányi Dezső, a fölényesen józan, sziporkázó szellemű, ezerlelkű életíró; Tóth Árpád, az egységes, zártlelkű, gáncstalan költő. Laczkó Géza, a magyar Flaubert, a magyar faj európai műveltségű, mozaik írómestere; Illyés Gyula, a vers és próza harcos, avatott, fiatal mestere. Komjáthy Aladár, a régi tanítványból fejlődött, lágyszavú költő és jó barát, Erdélyi József, a Pilis népi költője. Horváth Henrik műfordító, Kárpáti Aurél, műkritikus, író, Móricz Zsigmond, a nagy életerejű, gazdag tehetségű író. Szini Gyula író, Artinger-Oltványi Imre, Farkas Zoltán és Elek Artúr művészeti írók; Gál Mózes bácsi, a tanár, csupa szív, hajdani kartárs, gimnáziumi igazgató, majd Medgyaszay Vilma és Simonffy Margit előadó művésznők. Beck Ö. Fülöp szobrászművész, a kiváló Babits-plakett szerzője, Basch Edit festőművésznő, Simon György János, a Svájcban élő, modern magyar festő. Nagy László Endre, a kabaré műfajának megteremtője, a csupa szellem és író, ki pompás rajzokat rögtönzött a ház falára.*” S Radnóti Miklós, Dr. Kapossy Béla, Illyés Irma, Karinthy Gábor, Németh László, Csinszka, Márffy Ödön, Szerb Antal, Füst Milán, Ortutai Gyula, Sík Sándor, Weöres Sándor, Scheiber Hugó... stb.

Einczinger Ferenc készítette a költő számára azt az autogramfalat, ahol a vendégek saját kezükkel hagyhatták ott a nevüket. Babits Mihály minden vendégének adott egy puha szenet, hogy mielőtt a hajóállomásra indulnának, búcsúzóul a porhanyós szénnel írják fel a nevüket a veranda falára. Miu-tán a vendég végzett és elbúcsúzott, a költő és a felesége azon kezdtek el vitatkozni, hogy a név vajon fennmaradhat-e a falon? Ha kedvező volt az ítélet, kazeines festékekkel festették át az aláírás mulékony betűit, de ha kedvezőtlen volt a verdikt, egyszerűen letörölték a szenes aláírást a falról. A turpisságra Nagy Endre jött rá, és elhatározta, hogy valahogy megtréfálja Babitsot, hogy az ő nevét ne lehessen letörölni a falról. Igyekezett minden otlétekor diszkréten, de alaposan átkutatni a ház minden egyes szegletét, hátha megtalálja a freskós ibriket. Amikor meglett, Babits Mihályt kérte, hozzon neki is egy jó porhanyós szenet, hadd írja ő is alá a falat. Hosszas unszolás után el is ment Babits, hogy hozzon egy puha szenet, de ezt nem várta meg tétlenül Nagy Endre. Török Sophie-val összekacsintva, felkapta a freskőfestékes vödört, és az első üres helyre felírta, hogy Nagy Endrék – mert a fia is Endre volt és így legalább ő is felkerülhetett a falra –, valamint felfestette az aláírás alá a fiát és önmagát. Babits Mihály, mikor visszaért, kezében a koromfekete szénnel, és látta, hogy arra már semmi szükség sincsen, jót mulatott Nagy Endre ötletes tréfáján.

Az évek során fontos színtérré alakul a kis előhegyi ház. Több lesz, mint az esztergomi nyári hónapokra kialakított vendégváró nyaraló, a nyugalom szigete. Babits Mihálynak és pályatársainak alkotó- és ihlető helyévé, irodalmi világítótoronnyá magasodik és már a költő életében, ahogyan az autogramfal is árulkodik róla, irodalmi zárandokhelyé alakul át az egykor még parasztházként vásárolt épület. Babits Mihály számos műve mellett van olyan Nyugatos folyóiratszám is, ami ott születik meg a boltíves dolgozószoba falai között és Esztergomból posta viszi Budapestre a nyomdába a gondosan beszerkesztett írásokat.

A ház ma is azt az állapotot tükrözi, mintha még itt élne Babits Mihály. Az eredeti bútorokkal gazdagon berendezett terek között haladva, az ember szeme előtt szinte látható és hallható, hogyan beszélgethettek, nevettek az írók egymás társaságában, és hallani lehet, ahogy a ház falai visszhangozzák az írógép billentyűzetét, ami kopog-kopog az alkotás ritmusában.

„Most eleresztem ujjaimat az írógép billentyűin, és nézem, mit írnak? Szaladjatok, kis csikók, szaladjatok! Az alaktalan márványtömbben szobrok rejtőznek... a legszebb szobrok, minden szobor... csak ki kell fejteni. Így rejti magában az írógép billentyűzete is a legcsodálatosabb költeményeket - vigyázatok, ti csodálatos ujjak, micsoda sorrendben ütitek le őket!”